

עיונים לשבת פרשת דברים עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

ספר דברים

הרב שאולי גרינפלד

הקדוש ברוך הוא בכוונה תחילה רוצה שמושה רבינו יהיה 'לא איש דברים', כדי שיהיה ברור שעם ישראל נמשך אחר משה, כיון שהיו להם סיבות אמיתיות להאמין באמיתת נבואתו, ולא בגלל 'כישרון הנאום' שלו. לאור דברי הר"ן, נוכל לומר שעתה באחרית ימיו של משה רבינו, כבר הסתלק לחלוטין החשש, ועכשיו אנו יכולים להאזין לנאום ארוך של אדון הנביאים.

יחסו של חומש דברים, אל שאר החומשים, מתברר לאור דברי הגמרא במגילה. המשנה בסוף מסכת מגילה, עוסקת בקריאת התורה בזמנים מיוחדים. וכך מלמדת המשנה⁵:

"בתעניות [קוראים] ברכות וקללות. אין מפסיקין בקללות אלא אחד קורא את כולן".

כלומר, שאת קריאת הקללות לא ניתן לפצל, בכדי ששני אנשים יעלו לתורה, אלא הקריאה נעשית ברצף. הגמרא⁶ מסייגת את דברי המשנה:

"אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה - פוסק. מאי טעמא? הללו - בלשון רבים אמורות, ומשה מפי הגבורה אמרן. והללו - בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמרן".

מבואר שאת הקללות המוזכרות בתורה בפרשת כי תבוא, אמר משה רבינו מפי עצמו. דברים אלה מעוררים תמיהה, שכן בגמרא בסנהדרין⁷, ניתנת

השבת אנו פותחים חומש חדש, החמישי והאחרון מבין חמשת חומשי התורה. המאפיין את החומש שלנו, הוא בכך שכמעט כולו משמר עבורנו את נאומי הפרידה של משה רבינו בטרם מותו:

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במדבר בערבה מול סוף בין פראן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב¹".

הפתיחה בלשון '**אלה הדברים**' מעמידה בפנינו ניגוד כלפי הנאמר בחומש שמות על ידי משה רבינו עצמו:

"ויאמר משה אל ה' בי ה' **לא איש דברים אנכי**, גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אל עבדך, כי כבד פה וכבד לשון אנכי²".

הר"ן בדרשותיו³, עומד על כך שתפקידו של הנביא הוא לדבר:

"ולשון נביא הוא המשמיע תמיד, ומדבר להמון... כי נביא נגזר מלשון 'ניב שפתים'⁴".

ואם כן מדוע דווקא משה רבינו צריך להיות 'לא איש דברים'? עונה הר"ן:

"והוסר ממנו בהשגחה גמורה הדיבור הצח, יען לא יחשב שהיות ישראל וגדוליהם נמשכים אחריו היה לצחות דברו".

5 ל:- ל.
6 ל"א:
7 צ"ט.

1 דברים א, א.
2 שמות כ"ד, י.
3 הדרוש החמישי.
4 ישעיהו נ"ז, י"ט.

גוי מרחוק¹⁵ 'יתנך ה'¹⁶, **וזה הוא פירוש דברי אבי**
 'הללו קללות שבתורת כהנים בלשון רבים אמורות
 ומשה מפי הגבורה אמרן, והללו שבמשנה תורה
 בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרן, כלומר:
הללו בלשון רבים אמורות אמר לו הקב"ה למשה
לכתובם כאילו הוא מדבר עם ישראל, והללו בלשון
יחיד אמורות אמר לו הקב"ה למשה לכותבם
כאילו הוא אמרם מפי עצמו".

הרמב"ם מבאר שכל התורה כולה ניתנה למשה מפי
 הקדוש ברוך הוא, ומה שאמר אביי במסכת מגילה,
 שאת הקללות שהמשנה תורה אמר משה רבינו מפי
 עצמו, הכוונה שהקדוש ברוך הוא אמר למשה רבינו
 לכתוב אותם כאילו שהם נאמרות מפי עצמו. ולכן
 השימוש בביטויים כמו 'יככה ה', שנשמעים כאילו
 משה רבינו מספר שכן ה' יעשה.

מדברים אלו, נלמד על ספר דברים כולו, שאף שהוא
 נכתב כנאום עצמאי של משה, באמת כולו נאמר
 למשה מפי הגבורה, וציווהו ה' לכתבו כך, כאילו משה
 רבינו אומר את הדברים מפי עצמו.

הרמב"ן בפירושו לתורה¹⁷ כתב, שהקללות שבמשנה
 תורה, מתייחסות לחורבן הבית השני, והגלות שבאה
 בעיקבותיו:

"הברית שבמשנה תורה ירמז לגלותנו זה ולגאולה
 שנגאל ממנו. כי הסתכלנו תחילה שלא נרמז שם קץ
 וקצב ולא הבטיח בגאולה, רק תלה אותה בתשובה.
 ולא הזכיר בעבירות ההם שיעשו אשרים וחמנים
 ושיעבדו עבודה זרה כלל".

בית המקדש השני לא נחרב בגלל עבודה זרה, ולכן
 התורה לא מזכירה חטא זה בקללות שבמשנה תורה.
 הבית השני נחרב בשל שנאת חינום. ועל כתב מרן
 הראי"ה קוק זצ"ל¹⁸:

"ואם נחרבנו, ונחרב העולם עימנו, על ידי שנאת
 חינום, נשוב להיבנות והעולם עמנו יבנה - על ידי
 אהבת חינום".

'הגדרה מיוחדת' למי שאומר שיש דברים בתורה,
 שמשה רבינו אמרם מפי עצמו:

"כי דבר ה' בזה⁸- זה האומר אין תורה מן השמים.
 ואפילו אמר: כל התורה כולה מן השמים, חוץ מפסוק
 זה שלא אמרו הקדוש ברוך הוא אלא משה מפי עצמו
 - זהו 'כי דבר ה' בזה'".

ואם כן, כיצד יכול אביי לומר שאת הקללות בחומש
 דברים אמר משה רבינו מפי עצמו, הרי ודאי שאביי
 לא התכוון לעבור על 'כי דבר ה' בזה'!

וביותר תגדל התמיה, כאשר נראה שהרמב"ם הביא
 להלכה את שתי הגמרות, בחיבורו הגדול:

דברי אביי מובאים בהלכות תפילה⁹:

"קללות שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן אלא אחד
 קורא אותן, מתחיל בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק
 של אחריהם, וקללות שבמשנה תורה אם רצה
 לפסוק בהן פוסק".

ואת דברי הגמרא בסנהדרין, הביא בהלכות
 תשובה¹⁰:

"שלשה הן הכופרים בתורה: האומר שאין התורה
 מעם ה' אפילו פסוק אחד אפילו תיבה¹¹ אחת אם
 אמר משה אמרו מפי עצמו הרי זה כופר בתורה".

והנה, זימן לנו ה' מובאות מתוך פירוש הרמב"ם
 למסכת מגילה¹², ושם הרמב"ם עצמו ביאר, מדוע
 אין סתירה מדברי הגמרא בסנהדרין, על דברי אביי:

"דבר ידוע וברור ואין בו מחלוקת שהתורה כולה
 מבראשית ועד לעיני כל ישראל כתבה משה רבינו
 מפי הקב"ה... ויש נמו¹³ דברים שאמר הקב"ה
 למשה לכתוב כאילו הוא עצמו אמרם לישראל...
 וכגון קללות דמשנה תורה כגון 'יככה ה'¹⁴ 'ישא ה'

15 שם שם, מ"ט.
 16 שם שם, מ"ה.
 17 ויקרא כ"ו, ט"ז.
 18 אורות הקודש ג' עמ' שכד.

8 במדבר ט"ו, ל"א.
 9 י"ג, ז.
 10 ג, ח.
 11 מילה.
 12 ל"א; נמצא בספר חידושי הרמב"ם לתלמוד עמ' ק"ה.
 13 גם כן.
 14 דברים כ"ח, כ"ב.